

20
19

**КАЛЕНДАР
КРАЄЗНАВЧИХ
ПАМ'ЯТНИХ ДАТ**

ДЕПАРТАМЕНТ КУЛЬТУРИ
ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ
ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
"ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛАСНА УНІВЕРСАЛЬНА
НАУКОВА БІБЛІОТЕКА імені ФЕДОРА ПОТУШНЯКА"
ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

**КАЛЕНДАР
КРАЄЗНАВЧИХ
ПАМ'ЯТНИХ ДАТ
НА 2019 РІК**

Рекомендаційний
бібліографічний посібник

Ужгород • ТІМРАНИ • 2018

УДК 015(059)(477.87)“2019”
К 17

Укладачі:

Н. М. Куцова, М. Б. Бадида

за участі:

Є. Й. Слуцька, І. Р. Фофлак

Відповідальна за випуск *О. А. Канюка*

Випусковий редактор *І. В. Когутич*

Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2019 рік : рек. бібліогр. посіб. / Департамент культури Закарпат. облдержадмін. ; КЗ “Закарпат. обл. універс. наук. б-ка ім. Ф. Потошняка” Закарпат. обл. ради ; уклад. : Н. М. Куцова, М. Б. Бадида ; вип. ред. І. В. Когутич ; відп. за вип. О. А. Канюка. – Ужгород : ТІМРАНІ, 2018. – 280 с.

ISBN 978-617-7372-33-1

Календар-щорічник є орієнтиром для громадськості краю у перебігу подій, ювілеїв та пам'ятних дат у 2019 році. Основу календаря складають ґрунтовні наукові розвідки про визначних діячів краю, підготовлені провідними карпатознавцями. Окремим розділом подано календар знаменних дат, які відзначатиме в 2019 році громадськість світу та України.

Представлені матеріали з успіхом можуть бути використані не лише в бібліотеках краю, але й у регіональній пресі, культосвітніх установах, навчальних закладах тощо.

УДК 015(059)(477.87)“2019”

ISBN 978-617-7372-33-1

© Закарпатська ОУНБ ім. Ф. Потошняка, 2018
© ТІМРАНІ, 2018

ВІД УКЛАДАЧІВ

Календар краєзнавчих пам'ятних дат видається Закарпатською обласною універсальною науковою бібліотекою з 1977 року, в розширеному варіанті – з біографічними матеріалами – з 2003 року.

Видання покликане надати бібліотекарям та читачам довідковий матеріал про важливі події з історії області, ювілеї уродженців краю та видатних діячів, які життям і діяльністю пов'язані із Закарпаттям.

Цьогорічне видання відкривається переліком основних краєзнавчих знаменних та пам'ятних дат 2019 року. (Можливі неточності пояснюються тим, що друковані джерела, якими укладачі користувались при підготовці видання, не завжди розрізняють старий і новий стилі). Якщо у минулорічних випусках вже містилась довідка щодо цьогорічного ювіляра чи знаменної події, то у переліку вміщено відповідне посилання (“Текстова довідка...”). Ювілейні статті вміщені в другій частині покажчика. Відбір літератури та документів закінчено в основному в серпні 2018 р.

У підготовці рекомендаційного бібліографічного посібника брали участь: **Барчан Валентина**, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української літератури ДВНЗ “Ужгородський національний університет”;

Біксей Людмила, мистецтвознавець, заступник директора з наукової роботи Закарпатського обласного художнього музею ім. Й. Бокшая, лауреат премії ім. Й. Бокшая та А. Ерделі;

Вовк Микола, громадсько-політичний, культурний діяч, член Ради Закарпатського крайового товариства “Просвіта” та член товариства “Лемківщина”;

Гаврош Олександр, журналіст, письменник, драматург, переможець конкурсу “Коронація слова”, лауреат Всеукраїнського рейтингу “Книжка року” та премії у галузі літератури ім. Ф. Потошняка;

Гайсак Маргарита, вчений секретар ДУ “НПМЦ “Реабілітація” МОЗ України”, кандидат медичних наук, старший науковий співробітник;

Головчук Оксана, журналіст, кандидат політичних наук, доцент кафедри соціальної роботи Карпатського інституту підприємництва Університету “Україна” (Хуст), головний редактор видавничої студії “ZORIANa”;

Густі Василь, письменник, заслужений працівник культури України, член Національної спілки письменників України, лауреат премії у галузі літератури ім. Ф. Потошняка та Всеукраїнської премії ім. П. Тичини, а також обласної журналістської премії ім. М. Бабидорича;

Данканич Ганна, викладач циклової комісії "Академічний спів" Комунального вищого навчального закладу "Ужгородський музичний коледж ім. Д. Є. Задора" Закарпатської обласної ради, здобувач кафедри історії музики Львівської національної музичної академії ім. М. Лисенка;

Когутич Іванна, редактор науково-методичного відділу Закарпатської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Ф. Потушняка;

Кузьма Оксана, доцент кафедри української літератури ДВНЗ "Ужгородський національний університет";

Куцов Костянтин, член Національної спілки журналістів України;

Мадяр-Новак Віра, викладач циклової комісії "Теорія музики" Комунального вищого навчального закладу "Ужгородський музичний коледж ім. Д. Є. Задора" Закарпатської обласної ради, провідний методист КЗ "Закарпатський ООМЦК" Закарпатської обласної ради, заслужений діяч мистецтв України, лауреат обласних премій ім. Д. Є. Задора;

Олашин Микола, кандидат історичних наук, доцент кафедри нової і новітньої історії та історіографії ДВНЗ "Ужгородський національний університет", член Національних спілок журналістів та краєзнавців України;

Путрашик Василь, головний редактор Медіацентру ДВНЗ "Ужгородський національний університет", старший викладач кафедри журналістики;

Рішко Микола, член Національної спілки журналістів України;

Роман Еліна, викладач Ужгородської дитячої школи мистецтв;

Росул Тетяна, кандидат мистецтвознавства, член Національної спілки композиторів України;

Сирохман Михайло, мистецтвознавець, доцент Закарпатської академії мистецтв, заслужений працівник культури України, лауреат обласної премії у галузі образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва ім. Й. Бокшая та А. Ерделі;

Тарасюк Володимир, викладач кафедри журналістики ДВНЗ "Ужгородський національний університет", спортивний журналіст;

Турак Йосип, лікар Закарпатської обласної клінічної лікарні ім. А. Новака;

Федака Павло, Почесний голова Закарпатського крайового товариства "Просвіта", доктор історичних наук;

Федака Сергій, доктор історичних наук, професор кафедри історії України ДВНЗ "Ужгородський національний університет", член Національної спілки письменників України, лауреат премії у галузі літератури ім. Ф. Потушняка та Всеукраїнської премії ім. Зореслава;

Шаркань Василь, кандидат філологічних наук, викладач кафедри відділення журналістики ДВНЗ "Ужгородський національний університет";

Яцина Юрій, кандидат медичних наук, головний лікар Закарпатської обласної клінічної лікарні ім. А. Новака.

КАЛЕНДАР КРАЄЗНАВЧИХ ЗНАМЕННИХ ТА ПАМ'ЯТНИХ ДАТ 2019 РОКУ

Січень

1 – 80-річчя від дня народження Валерія Івановича Черничка, головного лікаря Ужгородської центральної міської клінічної лікарні (1981–1999), заслуженого лікаря України, депутата обласної ради. Народився на Іршавщині (1939)

1 – 65-річчя від дня народження Віри Іванівни Турецької, художника-постановника. Народилася в с. Ворочево Перечинського р-ну (1954)

1 – 65-річчя від дня народження Єви Фінти (угор. Finta Éva), закарпатської угорської поетеси. В 1972–1988 рр. – член Літературної студії ім. Аттілі Йожефа, в 1988–1990 рр. член Творчого товариства ім. Аттілі Йожефа, з 1990 р. член Спілки письменників Угорщини. Народилася в м. Берегово (1954)

2 – 100-річчя від дня народження Василя Васильовича Бурча, заслуженого вчителя України, художника-живописця. Народився в с. Смологовиця Іршавського р-ну (1919–1993)

Текстова довідка: "Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2004 рік"

2 – 100-річчя від дня народження Василя Павловича Русина, військовослужбовця, кандидата юридичних наук. Народився в с. Лецовиця Мукачівського р-ну (1919–2005)

Текстова довідка: "Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2014 рік"

2 – 80-річчя від дня народження Василя Михайловича Греби, прозаїка, журналіста. Народився в с. Залужжя Мукачівського р-ну (1939)

Текстова довідка: "Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2009 рік"

4 – 85-річчя від дня народження Василя Івановича Станінця, педагога, доктора хімічних наук, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки. Народився в с. Арданово Іршавського р-ну (1934)

ЗМІСТ

Від укладачів	3
Календар краєзнавчих знаменних та пам'ятних дат 2019 року	5
Це цікаво знати – 2019 рік	61
Краєзнавчі знаменні дати	65
Січень: 11. Степан Іванович Ковтюк	65
Січень: 15. Федір Гайович	68
Лютий: 8. Степан Томович Біляк	74
Лютий: 10. Валерій Георгійович Онуфер	80
Березень: 6. Роман Андрійович Офіцинський	82
Березень: 16. Олексій Леонідович Петров	90
Березень: 23. Анатолій Борисович Затін	94
Квітень: 8. Віктор Васильович Дворниченко	104
Травень: 3. Юрій Федорович Клованич	109
Травень: 22. Жужанна Василівна Ортутай	116
Травень: 22. Василь Васильович Попович	119
Травень: 26. Степан Золтанович Шолтес	124
Травень: 28. Наталія Іванівна Вигодованець	128
Червень: 9. Павло Павлович Ковач	133
Червень: 18. Іван Федорович Пуйо	139
Червень: 22. Микола Петрович Долинай	144
Липень: 18. Василь Васильович Гарагонич	148
Серпень: 12. Іван Іванович Шпонтан	153
Серпень: 23. Тетяна Стефанівна Рибар	157
Серпень: 24. Золтан Федорович Мичка	164
Серпень: 28. Лідія Герасимівна Тесличко	168
Серпень: 29. Нандор (Фердінанд) Плотені	172
Вересень: 3. Віктор Кузьмич Дрогальчук	175
Вересень: 18. Андрій Євгенович Задор	180
Вересень: 18. Михайло Дмитрович Торохтін	183
Листопад: 6. Валентина Іванівна Статєєва	187

Листопад: 21. Андрій Новак	192
Грудень: 10. Василь Васильович Габор	198
Грудень: 16. Микола Михайлович Бандусяк	203

Ювілеї ветеранів бібліотечної справи – 2019 рік	207
Наталія Костянтинівна Дарниченко	207
Марія Іванівна Івашко	207
Ніна Олександрівна Клейменова	208
Валентина Григорівна Лехцер	209
Михайло Костянтинович Полив'яний	211
Павло Федорович Распопін	212
Надія Іванівна Роман	212
Світлана Георгіївна Тимошко	214
Марія Миколаївна Федурця	215
Валентина Анатоліївна Шугаєва (Петрук)	216

Календар знаменних та пам'ятних дат 2019 року	218
---	-----

Знаменні дати у громадсько-політичному та культурному житті України 2019 року	220
---	-----

Показчик прізвищ ювілянтів та авторів статей про них	276
--	-----

3. Торохтін, М. Д. Курорти Закарпаття / М. Д. Торохтін. – К. : Здоров'я, 1966. – 56 с. : табл., фот.

4. Торохтин, М. Д. Спелеотерапия больных бронхиальной астмой / М. Д. Торохтин. – К. : Здоров'я, 1987. – 96 с. – Текст рос. мовою.

5. Торохтин, М. Д. Спелеотерапия заболеваний органов дыхания в условиях микроклимата соляных шахт / М. Д. Торохтин, Я. В. Чонка, И. С. Лемко. – Ужгород : Закарпаття, 1998. – 288 с. – Текст рос. мовою.

6. Торохтін, М. Д. Бальнеологічна характеристика мінеральних вод Закарпаття / М. Д. Торохтін // Фізичні і курортні фактори та їх лікувальне застосування : зб. праць. – Вип. 6. – К. : Здоров'я, 1972. – С. 32-36.

7. Торохтін, М. Д. Використання Келечинської мінеральної води під час спелеотерапії в умовах мікроклімату соляних шахт / М. Д. Торохтін, Т. О. Задорожна, І. С. Лемко // Укр. бальнеолог. журн. – 2001. – № 1. – С. 32-35.

8. Торохтин, М. Д. Влияние биологически активных компонентов / М. Д. Торохтин, Д. М. Недопрядко // Врачеб. дело. – 1968. – № 2. – С. 15-19. – Текст рос. мовою.

9. Торохтін, М. Д. Курортні фактори та перспективи їх використання / М. Д. Торохтін // Природні багатства Закарпаття. – Ужгород : Карпати, 1987. – С. 239-258.

10. Торохтін, М. Д. Наукове обґрунтування ефективності спелеотерапії та механізми її дії при захворюваннях органів дихання / М. Д. Торохтін // Імунологія та алергологія. – 2001. – № 2. – С. 36-37.

11. Торохтін, М. Д. Організація і розвиток спелеотерапії в Україні / М. Д. Торохтін // Науковий вісник Ужгородського університету. – Серія : Медицина. – Вип. 11. – Ужгород, 2000. – С. 298-303.

12. Торохтін, М. Д. Основні етапи наукових досліджень Ужгородського філіалу Одеського НДІ курортології / М. Д. Торохтін // Мінеральні води Закарпаття. Питне лікувальне використання / за ред. М. В. Лободи, Л. П. Киртич. – Ужгород, 1997. – С. 7-8.

13. Торохтин, М. Д. Реабилитация больных хроническим гастритом с секреторной недостаточностью и гастрогенной железодефицитной анемией / М. Д. Торохтин // Гастроэнтерология. – Вип. 11. – К. : Здоров'я, 1979. – С. 65-68. – Текст рос. мовою.

14. Торохтин, М. Д. Результаты реабилитации больных бронхиальной астмой в условиях микроклимата соляных шахт и механизм его действия / М. Д. Торохтин // Иммунология и аллергия. – Вип. 13. – К. : Здоров'я, 1979. – С. 71-76. – Текст рос. мовою.

15. Торохтін, М. Д. Семантика термінології і принципальні основи метрики мікрокліматотерапії / М. Д. Торохтін, О. М. Торохтін, О. Ю. Торохтін // Спелеотерапія в соляних шахтах Солотвино : тези міжнар. симпозиуму. – Солотвино, 2008. – С. 27-30.

16. Торохтин, М. Д. Спелеотерапия в лечении детей, больных бронхиальной астмой, с учетом функционального состояния щитовидной железы / М. Д. Торохтин, Т. А. Задорожная // Вопросы курортологии. – 1988. – № 2. – С. 20-22. – Текст рос. мовою.

17. Торохтин, М. Д. Эффективность комплексного лечения больных с хроническими заболеваниями печени и желчных путей на курорте Поляна / М. Д. Торохтин // Вопросы развития курортов с минеральными водами : сб. трудов. – Ужгород, 1962. – С. 109-117. – Текст рос. мовою.

18. Пам'яті професора Михайла Дмитровича Торохтіна // Медична реабілітація, курортологія, фізіотерапія. – 2014. – № 3 (79). – С. 66-67.

19. Професор Михайло Дмитрович Торохтін : (до 80-річчя від дня народж.) // Медична реабілітація, курортологія, фізіотерапія. – 2004. – № 4 (40). – С. 59-60.

20. Світлій пам'яті доктора медичних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України Михайла Дмитровича Торохтіна : (до 90-річчя від дня народж.) (1924–2010) // Науковий вісник Ужгородського університету. – Серія : Медицина. – Вип. 1 (51). – Ужгород, 2015. – С. 323-324.

21. Світлій пам'яті Михайла Торохтіна : [некролог ; вчений, фундатор вітчизнян. шк. спелеотерапії, видатний організатор курорт. справи на Закарпатті] // Неділя. – 2010. – 3-9 лип. – С. 6а : фот.

Листопад: 6

ВАЛЕНТИНА ІВАНІВНА СТАТЕЄВА

70-річчя від дня народження доктора філологічних наук, професора кафедри української мови УжНУ (нар. 1949)

В. І. Статєєва – доктор філологічних наук, професор, одна з найавторитетніших сучасних дослідниць історії української літературної мови, історичної соціолінгвістики, історії українського мовознавства.

Народилася 6 листопада 1949 р. в с. Смідин Ковельського (тепер Старовижівський) району Волинської області. Після закінчення

1966 р. Смідинської середньої школи вступила на українське відділення філологічного факультету Ужгородського університету, яке закінчила з відзнакою 1971 р. З 1972 до 1974 р. працювала коректором газети "Закарпатська правда". З 1974 р. – на кафедрі української мови Ужгородського університету: упродовж 1974–1980 рр. – старший лаборант, викладач-погодинник, паралельно протягом 1976–1980 рр. навчалася в заочній аспірантурі; з 1980 р. – асистент, з 1985 р. – доцент кафедри української мови (вчене звання доцента присвоєно в 1988 р.); упродовж 1999–2015 рр. – на посаді професора кафедри української мови (вчене звання професора присвоєно у 2001 р.). Загалом в Ужгородському університеті пропрацювала понад 40 років, звільнилася за власним бажанням у квітні 2015 р. у зв'язку з тодішньою пенсійною "реформою".

В. І. Статєєва написала близько півтори сотні наукових праць із історії української мови, дериватології, лінгвостилістики, діалектології. Серед головних наукових зацікавлень професора – статус української мови в XV – на початку XX ст., боротьба за її рівноправність, функціонування в різних сферах, стильова диференціація старої і нової української літературної мови тощо.

Кандидатську дисертацію на тему "Дедемінутивація в українській мові" захистила 1982 р. в Ужгородському університеті (науковий керівник – професор Й. О. Дзендзелівський). У цій праці В. І. Статєєва вперше в україністиці та славістиці загалом різноаспектно дослідила появу недемінутивних значень у демінутивах (зменшувальних формах слів) на зразок *ручка* (дверей), *ніжка* (стола), *миска*, *річка*, *книжка* тощо.

1997 р. В. І. Статєєва видала в Ужгороді монографію "Українські письменники про проблеми літературної мови та мовознавства кінця XIX – початку XX ст. (на матеріалах спадщини М. Коцюбинського, Л. Українки, Б. Грінченка та ін.)", а в 1998 р. в Інституті української мови НАН України захистила докторську дисертацію на тему "Світоглядно-мовна концепція українських письменників кінця XIX – початку XX ст. (на матеріалах спадщини М. Коцюбинського, Л. Українки, Б. Грінченка)". У цьому дослідженні В. І. Статєєва вперше системно й комплексно проаналізувала погляди українських письменників на актуальні питання української літературної мови кінця XIX – початку XX ст., розглянула їх діяльність щодо забезпечення рівноправного й різнобічного функціонування української мови, окреслила внесок цих діячів в унормування нової української літературної мови.

Дослідниця на основі переважно нехудожньої спадщини письменників проаналізувала мовні позиції, світогляд і мовотворчість й інших видатних українських діячів – Т. Шевченка, І. Могильницького, М. Костомарова, Я. Головацького, Л. Глібова, М. Драгоманова, П. Морачевського, І. Франка, М. Старицького, І. Нечуя-Левицького, О. Кобилянської, М. Драгоманова, Дніпрової Чайки, Модеста Левицького, С. Черкасенка, Д. Мордовця, П. Стебницького, Є. Чикаленка та ін.

Стилю наукової роботи В. І. Статєєвої притаманна надзвичайна скрупульозність, уважність до деталей, дослідниця часто помічає речі, на які не звертали увагу інші вчені. Один із основних принципів ученої – робота з автентичними джерелами, а не з осучасненими виданнями текстів.

В. І. Статєєва у ряді публікацій переосмислила традиційний погляд на формування сучасної української літературної мови: за слушним спостереженням дослідниці, нова українська літературна мова почала формуватися не в кінці XVIII ст. з художньої літератури в підросійській Україні ("Енеїда" І. Котляревського), а в другій половині XVIII ст. на південноукраїнських землях – з науково-популярних та науково-публіцистичних текстів (див., наприклад: Статєєва В. І. Українська мова в західноукраїнських шкільних підручниках другої половини XVIII – першої половини XIX ст. // Науковий вісник Ужгородського університету. – Серія : філологічна. – Вип. 10. – Ужгород, 2004. – С. 62-68).

Ґрунтовні наукові напрацювання з історії мови професор В. І. Статєєва активно впроваджувала в навчальний процес: один із основних курсів, які впродовж кількох десятиліть викладала в Ужгородському університеті, – історія української літературної мови. За умов відсутності загальноприйнятої концепції цієї дисципліни, браку підручників, у яких би з сучасних методологічних позицій була цілісно описана ця історія, відсутності академічної історії української літературної мови В. І. Статєєва розробила чи не найкращий в Україні комплексний курс, методичні рекомендації до вивчення якого видала у двох частинах ("Історія української літературної мови", 2001 р.), а окремі аспекти дисципліни детально розробила в кількох десятках наукових статей, у курсі лекцій "Роль Тараса Шевченка в історії української літературної мови" (2001 р., у співавт.).

У полі зору дослідниці були й є питання функціонування літературної мови на Закарпатті (відповідний навчальний курс В. І. Статєє-

ва запровадила на філологічному факультеті Ужгородського університету ще в середині 90-х рр. XX ст.), зокрема вживання української мови в підручниках XVII – першої половини XIX ст. (І. Кутки, О. Духновича та ін.), питання мови в закарпатській періодиці другої половини XIX – початку XX ст. тощо.

Як науковий керівник студентів та аспірантів професор В. І. Статєєва завжди пропонувала для вивчення актуальні й цікаві теми, передаючи свій досвід із провадження досліджень, ділячись напрацюваннями з методології лінгвістичного аналізу з урахуванням екстралінгвальних чинників, широкого культурологічного контексту створення пам'яток. Різні покоління студентів знають Валентину Іванівну як вимогливого, принципового й справедливого викладача.

Значну увагу В. І. Статєєва приділяла атестації наукових кадрів найвищої кваліфікації, працюючи в спеціалізованих учених радах із захисту кандидатських і докторських дисертацій в Ужгородському й Чернівецькому університетах. Скрупульозне прочитання дисертацій та авторефератів, завжди активна участь у роботі спеціалізованих учених рад, принципова позиція як на етапі експертизи, так і під час захистів (у ролі члена спецради чи офіційного опонента) – усе це створило В. І. Статєєвій імідж авторитетної і чесно вченої, до думки якої прислухаються.

В. І. Статєєва є членом редколегії періодичних наукових видань “Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства”, “*Studia slovakistika*”, офіційно рецензувала ряд наукових видань – монографій, навчальних посібників, котрі з'явилися в різних містах України; підготувала рецензії на книги Н. Д. Бабич (Чернівці), Л. В. Струганець (Тернопіль), А. Г. Гудманяна (Ужгород, Київ), М. П. Крупи (Тернопіль), Н. О. Руснак (Чернівці), С. М. Пахомової (Ужгород), Ю. М. Бідзілі (Ужгород), І. О. Кудрейка (Донецьк), М. В. Кондора (Ужгород) та ін.

Професор В. І. Статєєва продовжує активно цікавитися проблемами української освіти й науки, працювати над розробкою складних, малодосліджених проблем з історії української мови. Тож побажаємо шанованій ювілярці творчої наснаги до подальших наукових пошуків, якнайповнішого оприявлення громадськості тих великих багаторічних напрацювань, які Валентина Іванівна створила впродовж десятиліть наполегливої роботи.

Василь Шаркань

Джерельні приписи:

1. Статєєва, В. Євген Чикаленко як лексикограф : (до 80-річчя з дня смерті Є. Чикаленка) / В. Статєєва // Науковий вісник Ужгородського університету. – Серія : Філологія. – Вип. 21. – Ужгород, 2009. – С. 15-24 : фот.
 2. Статєєва, В. Кирило Галас : [про вченого, педагога, письменника, публіциста] / В. Статєєва // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. – Вип. 6. – Ужгород, 2002. – С. 3-20.
 3. Статєєва, В. Маловідомі праці І. Панькевича та І. Огієнка про українські говори Закарпаття / В. Статєєва // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. – Вип. 12. – Ужгород : Вид-во УжНУ “Говерла”, 2008. – С. 185-189.
 4. Статєєва, В. Питання історії українського мовознавства XIX ст. в працях Й. О. Дзєндзелівського : [у даній ст. проаналіз. праці вчен., присвяч. О. Павловському, В. Довговичу, Я. Головацькому, І. Вагилевичу, Т. Витвицькому, Ю. Федьковичу, Є. Желєхівському, М. Руберовському] / В. Статєєва // Науковий вісник Ужгородського університету. – Серія : Філологія. Соціальні комунікації. – Вип. 24. – Ужгород : Вид-во УжНУ “Говерла”, 2011. – С. 13-27. – Бібліогр. наприкінці ст.
 5. Статєєва, В. Праці Федора Потушняка з історії літературної мови на Закарпатті / В. Статєєва // Науковий вісник Ужгородського університету. – Серія : Філологія. Соціальні комунікації. – Вип. 27. – Ужгород, 2012. – С. 11-16. – Бібліогр. наприкінці ст.
 6. Статєєва, В. Проблеми історії українського мовознавства на Закарпатті в працях Й. О. Дзєндзелівського : [про публікації професора з історії укр. мовознав. XVIII–XX ст., у яких проаналізовано праці А. Коцака, В. Довговича, М. Лучкая, Ю. Венеліна, Ю. Ставровського та ін.] / В. Статєєва // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. – Вип. 16. – Ужгород : Вид-во УжНУ “Говерла”, 2011. – С. 404-408. – Бібліогр. наприкінці ст.
 7. Статєєва, В. Тарас Шевченко на Закарпатті в другій половині XIX – на початку XX ст.: мовний аспект / В. Статєєва // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. – Вип. 19. – Ужгород, 2014. – С. 88-102. – Бібліогр. наприкінці ст.
 8. Статєєва, В. Федір Потушняк – дослідник граматики Михайла Лучкая / В. Статєєва // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. – Вип. 14. – Ужгород : Вид-во УжНУ “Говерла”, 2010. – С. 107-119.
- * * *
9. Висіцька, Таміла. Статєєва Валентина Іванівна : (н. 6.11.19490 ; д-р філол. наук) / Т. Висіцька // Висіцька, Таміла. Жіночі постаті в історії Закарпаття : біобібліогр. довід. Кн. 1 : наука, культура, мистецтво / Т. Висіцька ; біблі-

огр. ред. Л. Ільченко. – Ужгород : Вид-во Валерія Падяка, 2004. – С. 303-309 : портр. – Бібліогр. наприкінці ст.

10. Єрмоленко, С. Я. Статєєва Валентина Іванівна / С. Я. Єрмоленко // Українська мова : енциклопедія. – Вид. 3-є, зі змінами і допов. – К. : Вид-во “Укр. енциклопедія” ім. М. П. Бажана, 2007. – С. 667.

11. Статєєва Валентина Іванівна // Науковий вісник Ужгородського університету. – Серія : Філологія. – Вип. 5. – Ужгород, 2000. – С. 151-152.

12. Статєєва Валентина Іванівна : [укр. філолог, професор УжНУ] // Наукова еліта Закарпаття : д-ри наук, професори Ужгород. нац. ун-ту / М-во освіти і науки України, Ужгород. нац. ун-т ; редкол. : М. М. Вегеш [та ін.]. – Ужгород : Гражда, 2005. – С. 120-122 : портр.

Листопад: 21

АНДРІЙ НОВАК

170-річчя з дня народження знаного лікаря, вченого, громадського діяча, організатора охорони здоров'я (1849–1939)

Якщо бажаємо існувати, маємо хотіти бути здоровими
Андрій Новак¹

*“Високоповажний пане Міністре!.. Упродовж 51 року єдиною моєю метою було те, щоб лікарня піднялася на найбільшу вершину й сьогодні хотів би, аби це моє прагнення увінчалось успіхом. Був би безмежно щасливим, якби вища інстанція в особі пана МІНІСТРА одарила мене своєю довірою й допомогла мені, аби зміг завершити цю справу”.*²

Це – завершальний абзац меморандуму А. Новака для міністра охорони здоров'я Чехословаччини від 10 листопада 1925 р. До завершення офіційної кар'єри видатного лікаря, директора лікарні та Акушерської школи в Ужгороді в одній особі, організатора охорони здоров'я, соціального захисту співгромадян залишалося ще близько трьох років...

А. Новак народився 21 листопада 1849 р. поблизу Тячева в тодішньому Урмезієві (Urmező; нині – Руське Поле) Марамороської

жупи Австро-Угорської імперії.³ Після навчання в гімназії здобував вищу медичну освіту у Відні (1869–1871)⁴ та Будапешті (1871–1873).⁵ 17 квітня 1873 р. обійняв вакантну посаду ординатора Публічної лікарні міста Ужгорода, а 21 січня 1874 р. після добровільної відставки її першого директора Якова Прайса став другим директором закладу.⁶

Керуючи лікарнею понад 54 роки, А. Новак зумів успішно розбудувати її всупереч економічним та політичним колізіям, пов'язаним з Першою світовою війною, повоєнною кризою, зміною політичного режиму. Те саме стосується і заснованої Новаком Державної акушерської школи, яку він очолював неповних 37 років. Достойно завершивши офіційну кар'єру й залишивши по собі два модерні, добре впорядковані медичні заклади, Новак заслужив високу шану сучасників та нащадків.

Втім, Новак не обмежувався лише лікарською діяльністю, керівництвом двох провідних медичних закладів. Він був діяльним членом професійних та громадських об'єднань, 25 років поспіль обирався депутатом Законодавчих зборів Ужанської жупи, понад 30 років – Ужгородської міської ради, де виступав із законодавчими ініціативами. Періодично обирався членом та головою різних депутатських комісій, долучався до полеміки з актуальних проблем громади міста, жупи, держави,⁷⁻¹⁰ активно виступав у місцевій пресі з питань великої соціальної ваги.⁷⁻¹³

Результати своїх досліджень, спостережень, а також пропозиції щодо обов'язків держави, суспільства стосовно знедолених верств населення виклав у монографії (1893), у якій, зокрема, пише: *“Класова нерівність не повинна заходити так далеко, аби певна частина громадян – за справедливих суспільних відносин – не мала найнеобхіднішого – одягу, житла та продуктів харчування”.* І далі: *“Людина... не має опинятися в ситуації, коли, не захищена ніким, може просто пропасти, або, немов хижак, здобувати собі найнеобхідніше для виживання крадіжкою або огидним грабунком”.*¹

Інтерес Новака до соціальних проблем найкраще характеризує та обставина, що на “Конгресі з охорони здоров'я та лікарської справи”, що відбувся в Будапешті в рамках широкого відзначення 1000-ліття “здобуття угорцями батьківщини” (1896), Новак, як один з членів оргкомітету, віддав перевагу важливій соціальній проблемі перед суто